

Iz preteklih prihodnosti slovenščine v sedanjost

Marko Stabej
Oddelek za slovenistiko
FF UL
1. 7. 2014

Kakšni bodo avtomobili prihodnosti

(1972)

Kakšni bodo avtomobili prihodnosti

Govorili smo že o »prednikih«, o avtomobilih preteklosti, pregledali smo množico modelov in znamk sodobnih avtomobilov. Zakaj ne bi spregovorili še o avtomobilih jutrišnjega dne? Če je v petdesetih letih dobilo motorno vozilo, ki se je razvilo iz prvotnih vozov na konjsko vprego, današnjo obliko, ni nobenega dvoma, da se bo razvijalo in spreminjalo tudi v prihodnosti. Gre za ne tako oddaljeno prihodnost, na katero številni konstruktorji z vsega sveta mislijo že danes, da ne bi zamudili razvoja. V razvojnih oddelkih nekaterih velikih avtomobilskih tovarn so avtomobilu prihodnosti posvetili obsežna preučevanja. Na tem področju vodi ameriški Ford, ki dela načrte svojih avtomobilov za nekaj let vnaprej. Sličice na tej strani prikazujejo nekaj Fordovih modelov prihodnosti. Kot vidimo, imajo ti avtomobili kaj malo skupnega s temi, ki se vozimo z njimi danes: »solarus« predvideva za pogon uporabo sončne energije, »gemini« nakazuje popolnoma nova merila v oblikovanju, »deltair« pa naj bi bil idealno vozilo za mesta prihodnosti. Ne bo preteklo ravno veliko časa in ta čudna vozila bomo videli krožiti okrog nas.

217 — FORD »SOLARUS« (ZDA) — Pri tem modelu predvidevajo sončno energijo kot pogonsko sredstvo za motorje. Zanimivi sta dve aerodinamični pregradi vzdolž celega vozila. Z njima naj bi dosegli odlično prilaganje vozila k cesti pri velikih hitrostih. Na zgornjem delu strehe sta predvideni sprejemna in oddajna radijske antene. Kabina vozila je polna najrazličnejših znanstvenih dosežkov, tako da še najbolj spominja na kabino letala. (Povzeto iz Fordovih publikacij).

218 — FORD »AERODYNE« (ZDA) — Aerodyne s svojo deltasto obliko jasno kaže, kakšne hitrosti bodo dosegli serijski avtomobili prihodnosti. Da bi vozilo čim bolj zaviralo, so predvideli celo aerodinamične zavore. Projektanti so pri tem modelu predvideli odbijače in žaromete, ki jih je mogoče skriti v karoserijo, za kar so navdih nedvomno dobili pri letalstvu. (Povzeto iz Fordovih publikacij).

219 — FORD »GEMINI« (ZDA) — Oblika tega modela je res edinstvena. Zaskročena stranska okna imajo nalogo zmanjšati hrup zaradi vrtenja zraka, medtem ko imajo dvignjeni deli, ki potekajo vzdolž celega vozila, nalogo venost kabino ob morebitnih trčenjih pri veliki hitrosti. Za ta model je predvideno celo avtomatično upravljanje s pomočjo radarja, ki naj bi imel antene tam, kjer so navadno žarometi. (Povzeto iz Fordovih publikacij).

220 — FORD »SILURO« (ZDA) — Projektanti tega modela predlagajo za to svojo stvaritev uporabo turbinskega motorja. Zato je v osrednjem delu vozila predviden žleb za izpušne pline. Izvirna sta tudi dva zaščitena valja ob strani, ki izgledata kot dva soma. »Soma« je prevzaprav tudi ime tega modela. (Povzeto iz Fordovih publikacij).

221 — FORD »LA FORZA« (ZDA) — Fordovi konstruktorji so tudi za ta model predvideli obliko, ki dovoljuje namestitve turbinskega motorja. Zato je v osrednjem delu predviden žleb za izpušne pline. (Povzeto iz Fordovih publikacij).

222 — FORD »DELTAIRE« (ZDA) — »Deltaire« naj bi bilo idealno vozilo za mesta prihodnosti. Avto je enosedežnik s prozorno kupolasto kabino, ki omogoča odlično vidljivost v vse smeri. Avto bi moral biti skrajno gibčen in preprost za upravljanje, po drugi strani pa bi moral dosegati tudi visoke hitrosti, da bi se lahko enakovredno vključeval v promet na enosmernih avtocestah prihodnosti. (Povzeto iz Fordovih publikacij).

Ljubljana v prihodnosti (okoli 1905)?

Ljubljana v prihodnosti

Prerokbe

*Danes imaš potico –
jutri ne boš imel drobtine kruha,
pojutrišnjem ti bodo vzeli streho,
čez teden dni temelje,
avtomobil,
obleko –*

...

*Cel čas so ti
z vsem materialom vred
jemali tudi Dostojanstvo,
Nazadnje ...
na skrajni točki ti bodo vzeli
Jezik.*

Tomaž Tomše (Pisma bralcev, Delo, 13. 12. 2013, str. 5.)

***

Kakorkoli ucim se nemscino. Pospeseno.

Bric

Spletni komentar ob članku

»Moj žalostni sklep je, da se je razpadanje slovenščine v javni rabi že začelo. Nobene resnične poti ne vidim, po kateri bi tak razvoj preprečili. Slovenščina je že v odhajanju in z njo začenja žal odhajati v preteklost tudi slovenski narod. Slovenskega naroda čez 100-150 let ne bo več in tako bo izginil tudi konstitutivni razlog za obstoj države, v kateri bi bila slovenščina državni jezik. Moja bolečina je velika. Uboga naša materinščina.«

Janez Orešnik, Dvoje iz jezikoslovja. *Pogledi*. Ljubljana, ZZ FF UL, 2010, str. 147.

»Morda mi je ta osebna izkušnja narekovala vprašanje v anketi o tem, kaj bo z našim narodnim jezikom v soočanju z drugimi, močnejšimi? in sem pri tem omenil razmišljanje meni neznanega jezikovnega prognostika v Dnevniku, ki se že poslavlja od slovenščine kot še možnega jezika v prihodnosti. Pa ne le daljni. Ne zanima me, ali je ta neznani mož pameten ali ne, ali je še sploh Slovenec ali ne, čeprav še piše po slovensko in v slovenski časnik, zanimalo me je in me še zanima nekaj drugega: s kolikšnim kulturnim kapitalom sami v sebi bomo stopili v družino drugih narodov, da bomo lahko brez občutka nelagodja ostali to, kar smo, čeprav bomo na drugih področjih vse bolj enaki in ne le podobni drugim, po katerih se že dolgo zgledujemo.«

Ciril Zlobec, Lepo je biti Slovenec, ni pa lahko, *Sodobnost* 38, št. 10, 1990 (str. 909)

»Sistem jezika v celoti pa je nepregledna motanica nešteti medsebojnih relacij. Mogoče jih je urejati po skupinah, nimamo pa na razpolago sredstev, da bi zajeli njihovo medsebojno prepletanje v vseh dimenzijah.

Najbolj se to pozna pri strojih za prevajanje iz jezika v jezik, ki jih v zadnjem desetletju s takšno zagrizenostjo gradi in izpolnjuje moderna kibernetika. Za vsak sistem razmerij posebej je mogoče poiskati ustrezen ekvivalent v svetu elektronike, vendar se iz napak, ki jih delajo prevajalski stroji, odkriva potreba po vedno novih vrstah sistemov. Skeptiki trdijo, da bi bilo za popoln prevajalski stroj potrebnih toliko elementov, kolikor imajo celic človeški možgani in zemeljska obla bi morala biti votla, da bi našli v njej prostora za takšen ogromen stroj.«

France Bezlaj (1964); Zbrani jezikoslovni spisi II, ur. M. Furlan, ZRC SAZU 2003, str. 773.

»Razvoj slovenistike, slovenske lingvistike je obenem pogoj za to, da začnemo z računalniškim procesiranjem slovenskih besedil, ki med drugim pomeni tudi stopnjo na poti do mehaničnih simultanih prevajalnih sistemov. Stopnjo do enakopravnosti slovenskega jezika in slovenske govorce na mednarodni oziroma meddržavni (»transnacionalni«, »internacionalni«) ravni.«

Tine Hribar, Slovenska državnost, Nova revija št. 57 (Prispevki za slovenski nacionalni program), 1987, str. 27.

(Znanstveno) napovedovanje razvoja posameznih jezikovnih situacij:
sociolingvistika

Polemika 1848

Ivan Macun:

Kakšen jezik bomo vzeli za pisarnice in šole po slovenskih krajih

»knjižestvo ali pismenstvo /.../ edini pomoček k občem razvijanju celiga naroda. Pravo knjižestvo razcvesti zamore, ako se toliko bravcov in kupcov knjig najde, da sta pisatelju čas in delo plačana, ker bi drugači nihče ne mogel pisati razun nekih bogatejših ljudi. Drugič pa mora ta jezik, kolikor je mogoče, duš obseči, da se bo mnogo prebranih glav iz njega vzdignilo, in celemu narodu dušno pašo dajalo; in več je takšnih glav, boljše je.«

»Odkod pa le hočemo u slovenskem jeziku prozaičko, odkod pesničko berilo zložiti? Kje imamo slavne dela zgodopisne, zemljopisne, umoslovne, lepodušne? Kje imamo razun nekaterih liričnih pesmi kak epos, kje kakšno igro? – Lehko je, moji ljubci, reči, slovenski jezik naj se v latinskih šolah uči; ali težko je to izpeljati!«

Polemika 1848

Jožef Schubitz:

»So imena Vodnik, Volkmar, Slomšek, Vertovc, Prešerin, Murko, Krempl vam, g. Macun, neznane?«

»To je krivično dolženje. Naj le debele Valvazorjove knjige prebira, in mnogo slavniga bo najdel, kar že dolgo slovenskiga Homera al Herodota pričakuje.«

»Slovenci Slovenščine ne bomo popustili, in od takiga zapušenja le govoriti je že pregreha zoper domovino!«

Samouresničujoča ali samouničujoča se napoved?

Jožef Muršec:

Prostim inu ponemčenim Slovencom po mestih, terjih, gradih ino po nemških mejah s podnaslovom Kratka poverhna primera, kateri jezik je boljši ino popolnejši, ali slovenski ali nemški?

»Učenimu domorodcu ni treba dokazovati, da slovenski jezik veliko več velja ko nemški. On to sam predobro spozna. – Pa tudi tistemu, ki le napol slovenski ino na pol nemški zastopi, se lahko pokaže, de ima naš jezik velike prednosti čez nemškega«.

»Nemec ima za Englezom in Francozom naj bolj nespametni, spačeni zmešani ino težavni pravopis, kteriga se šolar skozi pet, šest let – vsaki teden po dve uri uči, pa še se ga vunder ne nauči«

»Kako lepo in lahko je oboje pri nas. /.../ Naš pravopis, najboljši med vsemi na sveti, je tako lahek, da se ga v 5 minutah vsaki nauči.«

»ta srečna okolnost bo našemu narodu pomagala v kratkih letih zamujeno dostaviti ino druge v vednosti ino izobraženosti prekositi, da njim bode luč in zgled.«

Kdo je torej imel prav (v polemiki 1848)?

Macun ali Šubic?

»V Sloveniji bomo bržkone vedno plačevali kulturni davek in država (ob morebitnih privatnih patronih) bo vedno subvencionirala tisti del kulture, ki ima opravka s slovenščino, torej knjige, revije in posebne časopise, teater, film in še kaj«

Dimitrij Rupel, (NR, Slovenci in prihodnost) 1993, 73.

Kdo ima/bo imel prav?

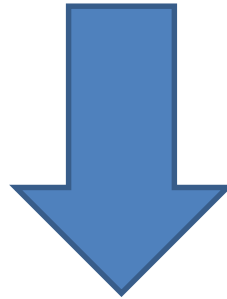
Rugel ali Krek?

»Knjižno založništvo tiskane knjige je srce ohranjanja in razvijanja slovenskega jezika. Edina rešitev za ohranjanje slovenske knjižne produkcije je kupovanje slovenskih knjig takega vsebinskega tipa, kakršnega si želite, da bi izhajal tudi naprej. To je edini način, da bo slovenščina dolgoročno živela in se kot jezik še tudi razvijala.«

Samo Rugelj, Več slovenščine, kolumna na siol.net, 2014

Simon Krek, Papirnata slovenščina. *Delo*, 7. 2. 2014.

Slovenski knjižni jezik

Slovenski elektronski jezik?

Stalni spremljevalec SJS: *dvom*

Zlobec: “da bomo lahko brez občutka nelagodja ostali to, kar smo.”

SLOVENSKA DRŽAVNOST kot izpolnitev želja SJS in jamstvo za njeno preživetje (?)

Cilj 1848: vse (in vsi) v slovenščini

slovenski jezik = slovenski narod $\implies$ slovenska država

Slovenske države ne moremo enačiti samo s slovenskim narodom, ker v njej živijo tudi drugi svobodni ljudje s svojimi jeziki in identitetami; prav tako slovenskega jezika ne moremo pripisovati samo pripadnikom in pripadnicam slovenskega naroda, temveč tudi drugim sodržavljanom in sodržavljankam in drugim prebivajočim v Republiki Sloveniji, ki s tem jezikom živijo in delajo, pa če to je ali če ni njihov prvi jezik. Če se z vsem tem strinjamo in to sprejmemo, potem preuredimo tudi slovenske jezikovne cilje, slovensko jezikovno prihodnost. Čas je, da totalno vojno za totalni cilj, ki se je iz nekdanje daljne prihodnosti že preselil v nedavno preteklost, zamenjamo za premišljeno in dogovorno urejanje sedanosti. Torej bližnje prihodnosti.